

Nietzsche

CG.Ekerwald

November 9 - November 16, 2003

Nietzsche presenterad fr en nutida svensk publik. Frfattaren ber nrmast om urskt fr uppdraget, ty vilka kan egentligen vara intresserad numera av en sdan knappast helt politiskt korrekt tnkare. Klart r dock att frfattaren sedan ynglingaren fascinerats av Nietzsche, efter det att han av en tillfllighet sttte p en av han skrifter i ett antikvariat i stersund.

Nietzsche betecknas, och ibland avfrdas, ssom en pubertal frfattare, och drmed kan det vara ganska naturligt att just ungdomar fascineras av honom, och senare i livet ser tillbaka p sin frsta frlskelse med en blandning av vemod och frskrkelse. Ekerwalds biografi ver Nietzsche inriktar sig huvudsakligen p anekdoternas Nietzsche, med utdrag frn hans brev, och samtidas vittnesml och nedteckningar om honom; och endast marginellt p hans filosofi. Hans filosofi r ju problematiskt, ty det nya med Nietzsche var att han vrjde sig mot alla systematiska frsk att bygga upp en koherent filosofi. Hans misstnksamhet inriktade sig ven p sjlva sprket, och drvidlag kan man se honom till en fregngare till Wittgenstein, som oundvikligen mste ha tagit intryck av honom. Gng p gng terkommer han till uttrycket 'Was liegt an einem Buche', nr han fruktar att ngon vnskapsfrbindelse har skadats av lsandet av hans sikter. Nietzsche r vl i mngt och mycket betraktad mera ssom poet n filosof, ty trots sin misstnksamhet mot sprket, eller kanske snarare p grund av denna, s bygger hans tankar mindre p argument n frfrande stil.

Nietzsche vxte upp frn spd lder fadersls i ett fromt kultiverat hem, i vilket hans livslnga krlek till musiken grundades. Ssom yngling, var han alltid frekommande och ivrig att vara till lags, och i skolan tyngdes av en bristande fallenhet fr matematik, som t.o.m. tvingade honom att g om en klass. Trots att han inte lmnade gymnasiet frn vid tjugo rs lder, kallades han till professuren i klassisk filologi i Basel, endast fyra r senare, innan han nnu hade hunnit avlga sin doktorsexamen. Detta kan vl delvis frklaras med att klassisk filologi vid denna tid var ett expanderande akademiskt disciplin, och delvis med att han hade djupt imponerat p sin gamle professor Ritschl, bland vars lrjungar mnnga av den tidens professorer i klassisk filologi terfanns. Dock s innebar hans professur till en betydande del av undervisning i latin och grekiska i gymnasiet. Professuren gav honom socialt anseende och senare en betydande livrnnta ssom sjukpensionr, vilket tillsammans med en mindre personlig frmgenhet befriade honom frn pressande ekonomiska bekymmer under resten av sin levnad. Nietzsche visade i sina personliga brev en betydande social ffnga, ngot som Ekerwald noterar med avsmak. Den strsta 'ervringen' utgjordes av Wagner och hans unga fru, med vilka han kom att vara socialt och intellektuellt intimt frbunden med tills en mer eller mindre oundviklig brytning intrffade ett antal r senare. Nietzsche trivdes dock inte med sin akademiska identitet, och kunde inte f utlopp fr sitt antika svrmeri enbart genom att studera antikens formalia. Hans frsta bok - 'Die Geburt der Tragdie', fr vrigt tillgnat Wagner, mottogs med avsmak av hans kolleger. Det nyktra, argumenterade vetenskapliga, hade ftt ge vika fr vilda spekulationer, passande fr hans upphjande av det berusande Dionysiska som kontrast mot det kontrollerade Appolonska. Ngra r senare var Nietzsche

en fri ande, pendlande mellan olika pensionat i Schweiz, Tyskland, Frankrike och Italien. Fri, men dock bunden av jordiska krampor. Ständiga magbesvär, migränanfall, som tvingade honom att minutiöst ge akt på sin egen hälsa och mathälsa.

Nietzsches storhet är som 'aforistiker'. Hans mest väkande bok - *So sprach Zarathustra* - tillkom i ett slags rus, kanske inspirerat av hans uppenbarelse om 'den eviga återkomsten' (från vilket en intressant matematisk iakttagelse baserat på nyliga forskning) kanske försakat av hans frustrerade förhållning till 'filosofi gruppen' Lou-Salome. Nietzsche hade många kvinnliga beundrarinor, men hans impulsiva förluster avvände samtliga. Ekerwald är mycket kritiskt inför just *Zarathustra*, och finner att trots allt så bör Nietzsche ta ett visst ansvar för de kulturtäta tolkningarna denna bok utsattes för långt efter hans död i det Tredje Riket.

Nietzsches skaparperiod är ganska kort, drygt femton år. Redan 1889 bryter han mentalt samman in i sinnesjukdom. Författaren nämner ej anekdoten om hur han ser en häst piskas på Turinos gator, och därefter faller den om halsen, däremot beskriver han utförligt hur hans sista korrespondens genomgår en förvandling från makabra skämt till ovedersgligt vansinne. Brandes, som upptäckt och lanserat honom strax innan, för sig till skänks några underliga epistlar, liksom var egen Strindberg. Av vänner och kolleger i Basel hämtas han från Turino, förs till hospital, varifrån hans moder tar hem honom. Han har fortfarande ett drygt decennium kvar att leva, och sjunker djupare och djupare in i apati. Han avlider knappt femtio-sex år gammal av ett slaginfarkt, utan att förstå ha erfaren sin stigande berömmelse under sina sista levnadsår.

Den intressanta frågan är ju sambandet mellan Nietzsches filosofi och hans slutliga vansinne. Kan det vara så att vansinnet alltid ligger på lur, och att hans filosofi, åtminstone till en viss del, är präglat av hans psykiska labilitet. Som formulerat, verkar det troligt. Intressantare är dock att spekulera i huruvida hans filosofiska tankande, och de avgrunder dessa öppnade för honom, kan ha drivit honom in i vansinnet. Ty det är ju en vanlig erfarenhet i puberteten att det fria tankandet samtidigt är skrämmande, och att därmed blir fasan för vansinnet en realitet. Spekulativ filosofi av Nietzsches slag är tyglad ju inte av yttre empiriska jämförelser. Dock, den troligaste förklaringen till Nietzsches sammanbrott är inte själsligt utan medicinskt, och förklaringen att den var av syfilis orsakad har aldrig kunnat vedersägas.

Bertelsen om Nietzsche är ju känd i stora drag och ofta återberättad. Ekerwalds bok är terigen en återberättelse, med kanske några originella inflikar från den omfattande Nietzsche dokumentationen, men framför allt avsedd att locka läsaren till originalen. Som många av de korta Nietzsche citaten också presenterade i sin ursprungliga språkdräkt fregripande eller terspeglande sina svenska tolkningar.